

Марія Хім

*Науковий керівник – канд.іст.наук, доц. Гулай В. В.,
Національний університет “Львівська політехніка”*

ІСТОРИКО-ТЕРИТОРІАЛЬНІ ЧИННИКИ КОНФЛІКТОГЕННОГО ПОТЕНЦІАЛУ БЛИЗЬКОГО СХОДУ

У статті охарактеризовано основні чинники, що призводять до нестабільності на Близькому Сході, а також проаналізовано основні фактори загрози безпеки регіону, що зумовили масові заворушення в арабських країнах. Автор з'ясовує сучасний рівень конфліктності в регіоні, та вплив основних подій на ситуацію.

The paper characterizes the major factors that lead to instability in the Middle East as well as the main factors of security threats in the region, which led to riots in the Arab countries. The author also describes contemporary level of conflict in the region, and the impact of major developments in the situation.

В статье охарактеризованы основные факторы, приводящие к нестабильности на Ближнем Востоке, а также проанализированы основные факторы угрозы безопасности региона, обусловили массовые беспорядки в арабских странах. Автор рассматривает современный уровень конфликтности в регионе и влияние основных событий на ситуацию.

Регіональні конфлікти мають у своєму підґрунті суперечності регіонального масштабу, але їх політичні й економічні наслідки відчуває не лише певна країна чи регіон, де вони спалахують, а й багато інших країн світу. Найбільшої уваги заслуговують такі близькосхідні конфлікти, як арабо-ізраїльський конфлікт, курдська проблема та події в Сирії.

Арабсько-ізраїльський конфлікт є одним з найбільш небезпечних та одним з найперших за кількістю вибухів і використання ядерної зброї.

Визначаючи комплекс причин, які породили конфлікт, необхідно відзначити наступні: історико-територіальні (боротьба за воло-

діння землею, що стала причиною багатьох битв і воєн, починаючи з 1948 р.), політичні (пануючі арабські лідери та інша ідеологія), релігійні, економічні (блокада торговельних шляхів), а також невиконання державами домовленостей і рішень ООН.

Історія конфлікту охоплює близько століття, починаючи з кінця XIX століття, коли було створено політичний сіоністський рух, що поклало початок боротьбі євреїв за власну державу. Розпад колоніальної системи призвів до загострення протиріч між державами близькосхідного регіону. Після падіння Османської імперії євреї-сіоністи та арабське населення Палестини почали серйозну боротьбу за територію підмандатної Палестини.

За часів римської імперії єврейське населення було піддано дискримінації і було розсіяно по інших країнах Середземноморського регіону, а частиною асимілювалося з місцевим християнським населенням. На початку XX ст. Палестина стала сприйматися єврейськими колами, зібраними на першому сіоністському конгресі в Базелі в 1897 р., як символ єврейської державності. У 1948 р. тут була створена єврейська держава – Ізраїль. Мирне співіснування на одній землі двох ворожих одна одній держав з різними релігійно-культурними фундаментами, з нечітко окресленими штучними кордонами було неможливим.

Протягом перших десятиліть існування єврейської держави арабські країни продовжували оспорювати легітимність її створення, а арабські націоналісти, очолювані Насером, продовжували закликати до знищення.

Істотні розбіжності в підходах Ізраїлю та арабських країн полягали, перш за все, в наступному: араби користувалися формулою “мир в обмін на територію”, Ізраїль – “мир в обмін на мир” – укладення перемир’я з кожною державою, при збереженні і недоторкості окупованих територій [5].

Неодноразово спалахували кровопролитні війни між євреями та арабами: війна на Синаї 1956 р.; Шестиденна війна 1967 р.; Війна на виснаження 1967-1970 рр., Війна Судного дня 1973 р.; військові дії Ізраїлю в Лівані проти військових формувань Організації Об’єднання Палестини та Сирії 1982-1983 рр. [4]

Новий виток терору й ракетні обстріли Ізраїлю призвели до військових дій у секторі Газа. ЛАД та інші країни вважали єдиним виходом проголошення та створення Палестинської держави. Неможливість мирного врегулювання полягає в тому, що як палестинці, так і ізраїльтяни висувують один до одного односторонні і практично неприйнятні для реалізації умови.

Курдська проблема також заслуговує особливої уваги, адже без її вирішення важко уявити мирне співіснування держав регіону. Курди – один з азійських народів із найдавнішою історією (понад 2500 років) , який належить територіям таких країн, як Сирія, Іран, Туреччина, Ірак.

Провідні держави здавна мають свою зацікавленість у курдській території, адже хочуть по-своєму використати її в своїх інтересах. Перший поділ курдської держави відбувся ще в 1555 р. Він фактично і спричинив трансформацію курдської території у поле “вічної битви” за власність. Ключовим аспектом в цьому питанні є створення ними демократичних умов для курдського народу, і відмова від окупованих земель.

В Ірані значну частину населення складають курди, які так і не стали повноцінними громадянами. Але, в порівнянні з іншими державами, деяку автономію на території Ірану вони все ж таки отримали.

В Туреччині курди все ще борються за розширення своїх прав, проте домогтися цього на данному етапі їм так і не вдалося. Справа в тому, що Туреччина, поступившись Курдам боїться втратити контроль над своєю багатогою на природні ресурси (зокрема золото) територією.

Щодо Сирії, то кількість курдів на її території не така чисельна, як в інших країнах. Тому сирійська влада вважає, що в змозі сама вирішити питання щодо статусу Курдів.

Новий президент Сирії Б. Асад стверджував, що на курдський народ чекають значні позитивні зміни, проте також не виконав своєї обіцянки. За 40 років баасістського правління, у порівнянні з іншими районами країни курдські є найбільш відсталіми. У цілому ж курдський національний рух у Сирії не досяг такої інтенсивності, розмаху та масовості, як в інших регіонах Курдистану [3].

12-14 березня 2004 р. відбулось декілька зіткнень між арабами і курдами в місті Камишли та інших районах курдської провінції аль-Джезіре, під час яких 100 чол. було вбито та 300 поранено [4, 6].

Боротьба сирійського народу за незалежність триває століттями. У складі Османської імперії Сирія пробула більш, ніж чотири століття. Після її розпаду Сирія стала територією, яка повністю підпорядковувалась Франції.

Лише у 1943 р. Сирія вилучила зі своїх конституцій статті про французький мандат і проголосила себе суверенною державою.

Після Другої світової війни завершився крах мандатної системи на Близькому Сході [6, 288]

Формально Сирія здобула незалежність у 1945 р., у той же час була створена сирійська армія, але офіційну незалежність сирійці здобули 17 квітня 1946 р.

З того часу в державі почався шквал заворушень і переворотів. В результаті військових дій в 1948-1949 рр.. Сирія виявилася єдиною арабською країною, яка утримувала в своїх руках невеликої сектор території, призначений відповідно до резолюції ООН Ізраїлю [1, 120-129].

Цей важкий період війн і безперервних конфліктів завершився переворотом у 1963 році, який привів до влади партію Баас, яка й до сьогодні залишається єдиною владною партією Сирії. Тоді долю країни взяв на свою відповідальність активіст Партії арабського соціалістичного відродження (ПАСВ) Хафез Асад.

Незважаючи на те, що за Асада Сирія почала стабільно утверджувати свої позиції, режим його правління був досить жорстоким і авторитарним. Діяльність новоспеченого президента багатьма в Сирії стала сприйматися не лише як диктатура соціалістично-популістської за своєю сутністю ідеології ПАСВ, але і як влада раніше гнобленого і нерівного релігійного угруповання. Крім того, на той час Сирія страждала від економічної кризи та була цілком відсталою у розвитку інновацій. Смерть Хафеза Асада призвела до жорстокої боротьби за президентське крісло. Припущень було достатньо, проте наступним сирійським лідером став його син Башар аль-Ассад. Сильний державний апарат, що складається з партії Баас, вище військове начальство, велике розвідувальне відомство, внутрішня спецслужба, а також вища бізнес-еліта – усім цим керувала підконтрольна Башару громада алфавітів [3]. Це призвело до консервації та посилення протиріч етнічного та конфесійного характеру, поляризації суспільства. Тому і розпочалися повстання та демонстрації, а згодом і громадянська війна, яка триває і до сьогодні. Якщо ж ситуація буде погіршуватися, то без гуманітарної інтервенції, повернення на територію держави наглядців ООН або ж введення на територію Сирії миротворчого контингенту не обійдеться.

Отже, стає очевидним, що як і в історичному минулому, так і сьогодні голоним мотивом жорстокості і зародження конфліктів, є володіння територією та влада над “слабкими”. Аналіз останніх подій не дає підстав очікувати на досягнення повномасштабного мирного врегулювання на Близькосхідній території як у короткостроковій, так і середньостроковій перспективі. Це явище є наслідком, зокрема, й політики зовнішньорегіональних гравців (США, РФ та

ін.), які примусово змінюють баланс сил на свою користь. Напроти, враховуючи стабільне зростання конфліктності, а також наявність достатнього потенціалу для блискавичної ескалації конфлікту між Ізраїлем та Сирією, можна з великою долею ймовірності прогнозувати подальше загострення арабо-ізраїльської конфронтації з можливою її трансформацією у фазу військового протистояння.

Список використаних джерел та літератури:

1. Ахмедов В. И. Сирия в международных отношениях на Ближнем Востоке. Некоторые проблемы региональной безопасности [Текст] / В. И. Ахмедов // Ближний Восток: проблемы региональной безопасности (сборник статей).- М., 2000. – С. 120-129.
2. Бадин Р. Аль-Асад и курды: закон джунглей [Текст] / Р. Бадин. – М. : Б/и, 2004. – С. 6.
3. Бен-Меїр А. Президент Сирії виявився жертвою правлячої верхівки [Електронний ресурс] / Алон Бен-Меїр. – Режим доступу : <http://www.epochtimes.com.ua/opinion/world-events-analysis/prezident-siriyi-viyavivsya-zhertvoyu-pravlyachoyi-verkhivki-101576.html>. – Назва з екрана
4. Близькосхідний конфлікт та спроби його врегулювання [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukmap.su/uk-wh11/1321.html> [Дата звернення: 03.03.2013]. – Назва з екрана
5. Гуменюк Б.І., Коппель О.А. Міжнародні відносини на Близькому та Середньому Сході в 80-ті – 90-ті роки [Електронний ресурс] / Б.І Гуменюк, О.А. Коппель. – Режим доступу: <http://helen-koppel.narod.ru/010.htm>. – Назва з екрана
6. Козицький А. М. Новітня історія Азії та Африки: Навчальний посібник для студентів історичних спеціальностей вищих навчальних закладів [Текст] / Львівський нац. ун-т ім. І. Франка. – Львів : Афіша, 2004. – С. 288.
7. Сінкевич Є, Попова С. Ігнорування проблем курдського етносу в Сирійській арабській республіці [Електронний ресурс] / Є. Сінкевич, С. Попова. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gileya/2010_31/Gileya31/P13_doc.pdf. – Назва з екрана